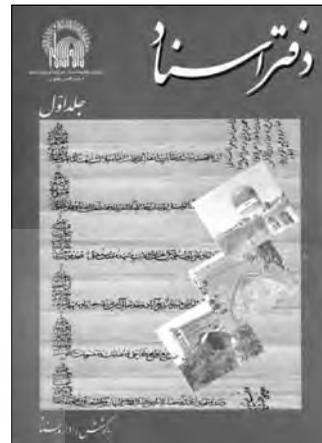

دفتر اسناد

O غلامرضا آذری خاکستر

O دفتر اسناد

O به کوشش اداره اسناد آستان قدس رضوی

O ناشر: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد

آستان قدس رضوی، ۱۳۸۱، ۳۳۹ ص، مصور

اداره اسناد آستان قدس رضوی با هدف گردآوری، نگهداری، حفاظت، طبقه بندی و اطلاع‌رسانی و مدارک اعم از سندهای خطی، چاپی، تصویری، صوتی، نقشه، کلیشه و ارائه خدمات به محققان در سال ۱۳۷۶ تأسیس گردید.

این اداره از بخش‌های بایگانی راکد، آرشیو نمایه‌سازی اسناد، آرشیو مطبوعات و بخش پژوهش تشکیل شده است که در هر یک از بخش‌های نامبرده فعالیت‌های مختص به آنها انجام می‌شود.

بخش پژوهش اداره اسناد آستان قدس رضوی به منظور انتشار اسناد موجود دست به انتشار کتابی تحت عنوان دفتر اسناد نموده است که جلد اول آن در اختیار محققان و علاقمندان تاریخ قرار گرفته است. این کتاب که شامل سلسله مقالاتی در زمینه اسناد است، زمینه پژوهش در تاریخ خراسان را به روی محققان باز نموده و علاقمندان را با تشکیلات اداری، آستان قدس و اسناد موجود آشنا می‌نماید.

در مرکز اسناد آستان قدس رضوی مجموعه‌ای کهن شامل ۵۱۷۰۰۰ برگ سند در موضوعات مختلف که از دوره صفویه تا پهلوی را شامل می‌شود،

نگهداری می‌گردد. در این مجموعه، اسناد خانوادگی عکم شامل ۱۸۰۰۰ برگ سند، اسناد آصف السلطنه، شاهپردیخان، اسناد بزرگ‌نیا تاجر خراسانی و اسنادی از تاریخ معاصر مربوط به تشکیلات آستان قدس رضوی موجود است.

هدف از انتشار «دفتر اسناد» که ریاست سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی هم به آن اشاره نموده، این است که «به تدریج منابعی که در اختیار آستان قدس قرار دارد چه اسناد درون سازمان و چه اسنادی که به وسیله سازمان‌ها، خانواده‌ها و شخصیت‌های مختلف به آستان قدس تقدیم شده است چاپ و در اختیار محققان قرار گیرد.» مقدمه این کتاب به نوشتار مختصری از سرکار خانم زهرا طلایی اختصاص دارد. «وی با اشاره به اهمیت تاریخ، یکی از منابع اصلی مطالعه تاریخ را اسناد می‌داند که حاصل فعالیت‌های روزمره حکومتی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد، بی ارزشترین اوراق گاه از دید مورخان بالاترین ارزش‌ها را می‌یابد... اداره اسناد در کنار سایر وظایف علاوه بر سایر فعالیت‌های پژوهشی خود مجموعه مقالاتی با تکیه بر اسناد موجود تهیه نماید تا رهگشای محققان به اهداف و الایشان باشد.»

دفتر اسناد شامل هشت مقاله و گزیده دست خط علما، معرفی اداره اسناد و نمایه کسان و جاها می‌باشد.

اولین مقاله از دفتر اسناد به مقاله سیدحسین حسینی زیر عنوان «نظامنامه خدمات کشیکی آستان قدس در سال ۱۳۰۷ ق» اختصاص دارد، اهتمام نویسنده در این مقاله معرفی نظامنامه خدمات کشیکی است، این نظامنامه از یک مقدمه، شش فصل و پنجاه ماده تدوین شده است. مهمترین موضوعات این نظامنامه عبارت است از: وظایف سرکشیک و خادم باشی، وظایف خادم، وظایف فراشان و دربانان، وظایف سایر مستخدمین کشیکی و آخرین فصل در ارتباط با جزا است.

دومین مقاله زیر عنوان «تشکیلات آستان قدس رضوی پس از انقلاب مشروطیت» به قلم علی کریمیان نگارش یافته است. در این نوشتار نویسنده با نگرش به اوقاف آستان قدس و متولیان آن از دوره صفویه تا قاجار پرداخته است. وضع موقوفات آستان قدس از صفویه تا قاجار برحسب تحولات موجود در جامعه گاهی حالت رکود داشته و زمانی هم به آن توجه شایانی می‌شده است. بر حسب دیدگاه نویسنده حاج میرزا موسی خان اولین کسی بود که در دوره قاجاریه رسماً به مقام نیابت تولیت عظمی تعیین شد.

در مقاله سوم علی سوزنجی کاشانی با بهره‌گیری از اسناد معتبر آستان قدس رضوی به وضعیت مهمانسرای رضوی از روزگار صفویه تا پایان دوره قاجار پرداخته است. در این مقاله ابتدا به بیان

مختصری از تاریخچه کارخانجات مبارکه پرداخته شده سپس فعالیت‌های کارخانه‌های خدای و زواری، ساختار اداری و مشاغل مربوط به مهمانسرا و مخارج و اعتبارات آن مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان هم به مشخصات برخی از موقوفات که به این امر اختصاص دارند پرداخته، سعی و کوشش نویسنده در این مقاله ارائه مطالبی مستند می‌باشد.

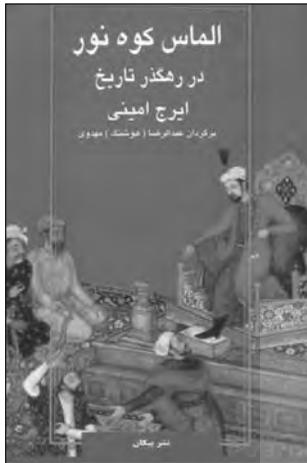
از دیگر مقاله‌های دفتر اسناد «معرفی مجموعه اسناد روشنایی حرم مطهر و اماکن وابسته در دوره قاجار» است. در این نوشتار نویسندگان (ثابت نیا و سوزنجی کاشانی) به کمبود منابع و تحقیقات راجع به تاریخ آستان قدس به ویژه روشنایی و شیوه نگارش اسناد موجود که اغلب با خط و عبارات سیاق نوشته شده است و بررسی و خواندن آنها مستلزم دقت و صرف وقت زیاد است، اشاره کرده‌اند. این مقاله از چند بخش چون معرفی اسناد روشنایی - چگونگی تأمین روشنایی، وسایل مورد استفاده، هزینه‌های انجام شده. تشکیلات اداری روشنایی - معرفی اجمالی موقوفات روشنایی حرم مطهر تشکیل شده است.

حکم شاه سلطان حسین صفوی و انتصاب محمد بدیع خادم آستانه به سمت مدرسی آستانه

الماس کوه نور در رهگذر تاریخ

○ اعظم مظاهری

○ الماس کوه نور در رهگذر تاریخ

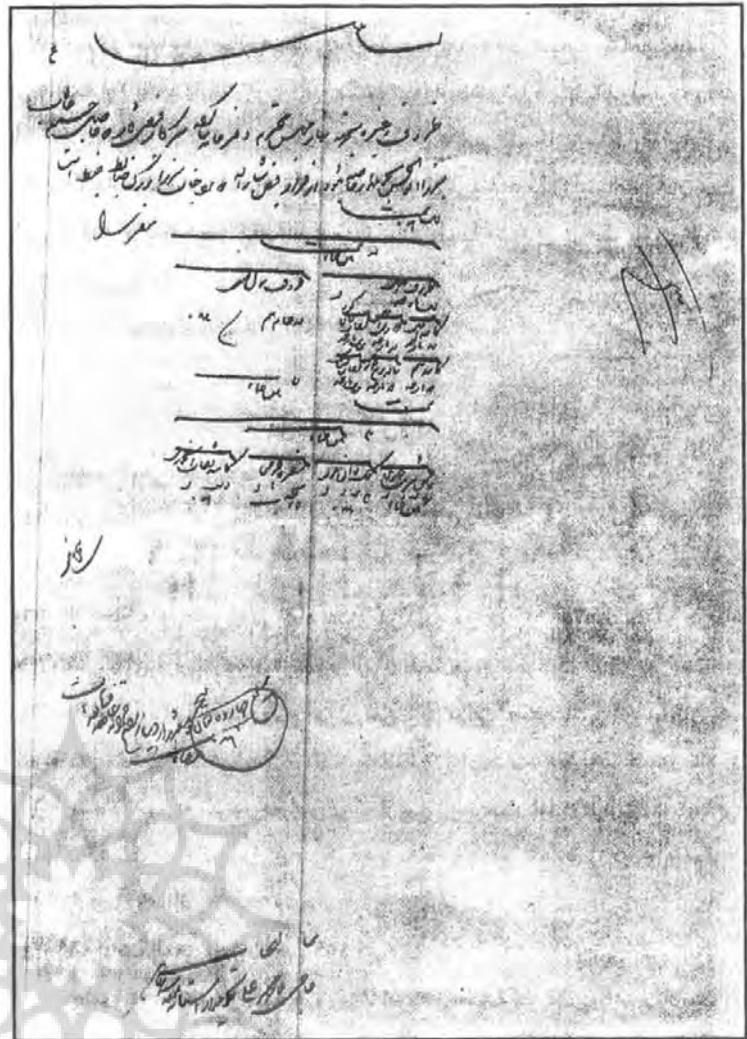
○ تألیف: ایرج امینی

○ ترجمه: عبدالرضا هوشنگ مهدوی

○ ناشر: پیکان، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۲، ۳۲۸

○ ص، ۲۲۰۰۰ ریال

○ شابک: ۹۶۴-۳۲۸-۳۴۹-۶

تصویری از مجموعه اسناد خانواده و موقوفه شاهویردی خان

ظهیرالدین محمد بابر هیچ گاه مالک کوه نور نبوده و به زحمت آن را لمس کرده بود، اما نظر به اینکه نخستین فردی است، که در خاطراتش از آن نام برده، نام وی از نام الماس افسانه‌ای جدایی‌ناپذیر است و در همه داستان‌های مربوط به آن برده می‌شود. به خصوص اینکه این سنگ گرانبها پیش از آنکه به نام کنونی‌اش شهرت یابد «الماس بابر» نامیده می‌شد. بابر بنیانگذار سلسله تیموریان هند که به مغولان کبیر شهرت دارند، در سال ۱۴۹۴ در ۱۲ سالگی به جانشینی پدر خود منصوب شد. پس از آنکه در سال ۱۵۲۶ در جنگ با ابراهیم لودی پیروز شد، پسر خود همایون را به آگرا فرستاد تا خزانه ابراهیم لودی را تسخیر نماید و خودش راهی دهلی شد. همایون آگرا را محاصره کرد و به دلیل ندیده گرفتن خطای همسر و فرزندان مهاراجه گوالیور که قصد فرار از قلعه را داشتند، هدایایی از سوی آنها دریافت کرد که یکی از این هدایا الماس مشهوری بود که از سلطان علماءالدین خلج گرفته بودند. ارزش این جواهر و سایر سنگ‌های قیمتی که به همایون داده شد،

سیستان که در اداره آستان قدس رضوی موجود است صحبت از تصحیح کتاب تاریخ سیستان شده است» نویسنده با بازخوانی این نامه‌ها به لغات و اصطلاحاتی اشاره نموده که معنی آن در فرهنگ‌های لغت نیامده است.

از دیگر مقالات، دفتر اسناد به مقاله خانم الهه محبوب با عنوان بازخوانی یک سند تاریخی از اواخر قرن ۱۲ ه. اختصاص دارد. این سند قبالة ازدواجی است که در مجموعه اسناد خاندان علم در مرکز اسناد آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود.

آخرین مقاله این کتاب «مدارس علمیه مشهد به روایت تصویر» است که نویسندگان آن الهه محبوب و مجید داوطلب می‌باشند. این عکس‌ها در حدود سال‌های ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۸ چاپ شده است. در این کتاب علاوه بر مقالات فوق، دست خط علمایی چون شیخ فضل الله نوری به شوکت الملک علم تاریخ ۱۳۲۲ ق، پیام تسلیت آیت الله کاشانی، نامه آیت الله محمدرضا کلباسی به اداره نظمی، پاسخ آیت الله میلانی به آیت الله فیض گنابادی و نامه آیت الله محمدرضا موسوی گلپایگانی به اهالی فارسان چاپ شده است.

مقاله پنجم معرفی مجموعه اسناد خانواده و موقوفه شاهویردی خان، نوشته رجبعلی یحیایی می‌باشد. نویسنده در مقدمه مقاله با اشاره به خانواده شاهویردی خان مهمترین موضوعات مقاله را ارائه اجمالی از تاریخچه خانواده و موقوفات آنان و موضوع اسناد و... ذکر می‌کند.

نویسنده این اسناد را در ۴۵ موضوع دسته بندی نموده که اولین موضوع حکم شاه سلطان حسین صفوی (مورخ شوال المکرم ۱۱۲۸ ق) و انتصاب محمذبیدع خادم آستانه مقدسه به سمت مدرسی آستانه است. در این مقاله با تحقیقاتی که نویسنده در اسناد نموده شجره نامه خانواده شاهویردیخان را پیدا کرده است.

ملک الشعرا بهار و تصحیح تاریخ سیستان عنوان مقاله خانم فاطمه جهانپور می‌باشد. در این مقاله سعی و تلاش نویسنده بر این است تا با بررسی تحولات زندگی ملک الشعرا بهار به موضوع مقاله بپردازد. «نخستین کتابی که بهار تصمیم به تصحیح آن گرفت کتاب گرانقدر تاریخ سیستان بود. در نامه‌های ملک الشعرا بهار به محمد ابراهیم خان علم حکمران قایبات و